

האליאציה האינתיפאדה

שפות, ובראשן השפה העברית, מילה ערבית: אינתיפאדה*.

אינתיפאדה פירושה ניעור. זוהי פעולתו של אדם, המנער את האבק מבגדיו. מיליון רבוע פלסטינים ברצועת עזה ובגדה המערבית החלו, כאותו יום, מנערים את הכיבוש מעל עצמם. מהרגע שפרצה, השתלטה האינתיפאדה על כל תחומי החיים של ישראל.

● גילשון מעל לגבול

יש ום מוסד של ביון בישראל לא ציפה להתקוממות. איש ממנהיגי המדינה לא ניבא את כוואה. הפתאומית של ההתפרצות ועוצמתה היכו את כולם בתדהמה — את ישראל, את העולם, ואולי אף את המתקוממים עצמם. לאחר מכן, כמשך תישעה חודשים ארוכים, נדהמו הכל גם מאורכה.

אנשי-מודיעין, פרשנים, מלומדים ועסקנים ניסו במשך השנה לפענח את התעלומה: מדוע זה קרה דווקא כאשר זה קרה? מדוע ב-9 בדצמבר 1987? מדוע לא שנתיים לפניכן, מדוע לא שנה אחרייכן? ניתן היה לבודד כמה מאורעות, שהכשירו את הקרקע להתקוממות.

באחד מלילות חודש נובמבר ביצע צעיר פלסטיני, חבר באירגונו של אחמד ג'בריל, מיבצע מיוחד-במינו. בעזרת גילשון עבר את הגבול באוויר, נחת בקירבת מחנה של נח"ל. רוני אלמוג, הש"ג שניצב בשער, ברת. הפלסטיני הצעיר נכנס פנימה, הרג חמישה חיילים עד שנורה ונהרג בעצמו.

השיג של לילה-גלגלונים הפך בישראל לסמל של עריקה. הגולש הפך בעיני הפלסטינים לסמל של גבורה עילאית. הוא נטע בהם גאווה חדשה, ביטחון בעצמם ובעצמם.

כמעט כאותו הזמן התכנסו בעמאן ראשי העולם הערבי, מלכו ונשיאיו. המלך חוסיין זרח מאושר. כמשך כמה ימים היה בשיא ההצלחה. הוא היה המארח, הבורר, המתווך בין ארצות-ערב. ואילו יאסר ערפאת, נציג העם הפלסטיני, ישב במקומו, שפוף ונשכח. הורקורים התמקרו על שני האישים שמשני צידיו: צדאם חוסיין העיראקי ותאפט' אל-אסד הסורי.

הפיסגה כולה היתה מוקדשת למילחמת עיראק-איראן ולמאבק המקביל בין בגדאד ודמשק. הבעייה הפלסטינית" נדחקה לפינה. הנוכחים שילמו לה בקושי מס'שפתיים. כדי ליהנות עד הסוף, השפיל חוסיין את ערפאת לעיני כל. הוא לא קיבל את פניו כיאות, דיבר בליגלוג על אש"ף, השמיט מנוסח תירגום ההחלטות את הקטע המתייחס אליו.

מהלך הוועידה שורר בטליוויזיה הירדנית בשידור חי. מאות אלפי פלסטינים נגדה וברצועה היו עדים להשפלת מנהיגם וריגולם, להעלמת בעייתם הבלוערת.

למחרת היום ידע כל איש בשטחים הכבושים: העולם הערבי שבח אותנו. המנהיגים הערבים בגרד בנו. אין לנו עוד לסמוך עליהם. לא מהם תבוא הישועה.

כמה ימים לאחר מכן נערכה ועידת-הפיסגה של רונלד רגן ומיכאל גורבאצ'וב. כמשך שנים ציפו הפלסטינים לרגע זה. גם ערפאת עצמו אמר למשלחת ישראלית, בסוף 1984: "האמריקאים לא יתנו כלום לנו, ולא יתנו כלום לחוסיין. אם יתנו, יתנו לסובייטים".

הפלסטינים האמינו כי מפגישה כזאת תבוא הישועה. גדולי העולם יוועדו, ידונו בבעיות, ימצאו פיתרונות. גם הבעייה הפלסטינית תיפתר.

אך הפגישה התקיימה, והבעייה הפלסטינית כלל לא עלתה על הפרק. רגן התנגד לכך. ואילו לגורבאצ'וב היו בעיות חשובות יותר: הורדת נטל החימוש מכתפי העם הסובייטי.

הפלסטינים למדו: גם משם לא תבוא הישועה. צריכים להתייאש מן המעצמות.

ואילו בישראל שרר קיפאון מוחלט. הפלסטינים, שעקבו אחרי התרחשויות הפוליטיקה הישראלית, ידעו כי יש קונסנוס בין המערך והליכוד: לא נסיגה לגבולות 1967, לא מדינה פלסטינית, לא משאומתן עם אש"ף, לא ויתור על מירוח ירושלים.

עם שלם, עם אדם יחיד, יכול להתעורר באחד הבקרים ולהיווכח כי גמלה בו החלטה, שקיננה בו במשך זמן רב. בראשית דצמבר 1987 קם העם הפלסטיני וגילה שגמלה בליבו החלטה: מאחר ששום גורם זר לא יושיע אותנו — לא הערבים, לא הישראלים, לא האמריקאים, לא הסובייטים, והעם הפלסטיני נותר לבדו — הוא חיב לקחת את גרדו בידיו.

פעם זה קרה לעם היהודי. עכשיו זה קרה לפלסטינים.

● דו'קיום: סוס ורוכבו

הפתעה בישראל היתה גמורה, מפני שהיה נרמה כי הפלסטינים בשטחים הכבושים התרגלו למצב, אשר הישראלים קראו לו "דו'קיום" — שהיה כדו'קיום בין סוס ורוכבו.

כמשך 21 שנים היה נרמה כאילו אכן התרגלו התושבים לכיבוש. הם ברחו מן האחריות לגורלם. הם הטילו את האחריות על גורמים חיצוניים — המלך חוסיין, הממשלות הערביות, אש"ף, המעצמות.

"אנחנו חיים תחת כיבוש", היו אומרים, במשיך כתבתפיים, "מה אנחנו יכולים לעשות?" בעלי הרכי רה הלאומית הוסיפו: "אחינו בחו"ל חופשיים לנהל את המאבק, אש"ף מייצג אותנו".

ואכן, כמשך 21 השנים התנהל המאבק בחו"ל. תחילה ניסו

גם אז, בערוב יום ה-8 בדצמבר, לא נחש עדיין איש שתאונה שיוגרתית זו תדליק תבערה אדירה.

● תקרית בג'באליה

למחרת היום, ה-9 בדצמבר, סערו הרוחות במחנה-הפליטים ג'באליה, ליד עזה.

"מחנה-פליטים" זה אינו מחנה כלל, אלא שכונת-מצוקה צפופה ודחוסה של 50 אלף נפש, חשוכי תיקווה וחסרי-כל, פליטי מילחמת תש"ח.

במרכזו של "המחנה" הקימה סוכנות-הסעד של האו"ם כמה בתי-ספר לבנים ולבנות. בבת-י-ספר אלה התארגנה הפגנה של תלמידים. קורבנות התאונה האתמול היו תושבי ג'באליה. יתכן שהיו להם בנים ובנות או אחים ואחיות בבת-י-הספר האלה. התלמידים החליטו שצריכים לעשות משהו.

צה"ל נקט מייד באמצעים. חיילים שוגרו למקום והקיפו את בתי-הספר. פצצות של גזא מדמיע הומטרו לתוכם.

בכל רחבי "המחנה" פשטה השמועה כאשקיוצים: החיילים הורגים את הילדים.

נשים מבוהלות מיהרו מן הבתים לעבר המרכז, כדי להציל את ילדיהן. התנועה הפכה חישמהר לנהירה המונית של נשים וגברים, שהקיפו את החיילים בהיסטריה גוברת.

כך נוצר מצור בתוך מצור: התלמידים בתוך, סביבם החיילים, סביבם האוכלוסיה הנסערת.

מישהו מן החיילים פתח באש. אולי היה זה המפקד, אולי טוראי נפחד. שניים נהרגו, עשרות נפצעו.

ריות אלה הידהדו מסביב לכדור-הארץ. הן עשו היסטוריה. כמו ככל מהפכה, הביא צירוף מיקרי של מאורעות להתפוצצות היסטורית.

כי באותו רגע של ה-9 בדצמבר 1987 החלה ההתקוממות הגדולה, שהוסיפה למלוך על עשרות

ה יום השלישי, י"ז בכיסלו תשמ"ח, ה-8 בדצמבר 1987, התחיל כיום רגיל מאוד. איש לא ציפה כי דווקא ביום זה יחול מיפנה היסטורי.

יום לפני כן עסקה המדינה בענייני הקונגרס הציוני. עסקן אפור כשם שימחה ריניץ נבחר עליידי מפלגת-העבודה כיו"ר ההנהלה. פרשנים טיפלו במיפגש רגן-גורבאצ'וב בושינגטון, שבו עמד להתחם הסכם לצימצום הטילים הגרעיניים לטווח בינוני.

בית-המישפט עסק במעצרו של מתנחל מחבל-קטיף, שררף אחרי נערה ערבית בת 17 אל תוך חצר של בית-ספר והרג אותה בירייה. המישטה העלתה את ההשערה שהיה זה מיקרה של הגנה עצמית. השופט פסל אפשרות זו.

בעזה נהרג סוחר יהודי, שהביא לשם סחורה. צעיר ערבי נעץ סכין בצווארו.

כל זה היה שיגרת. בכביש הראשי מאשקלון לעזה יצא נהג אורחי של סמי-טריילר כשרות צה"ל לדרכו. גם הוא לא חלם שהוא יעשה היסטוריה.

לא הרחק מן העיר עזה גרם הנהג לתאונת-דרכים. הוא פגע בשתי מכוניות. ארבעה ערבים נהרגו. היש מהר פשטה ברצועת-עזה השמועה: יהודי הרג את הערבים במתכוון.

שמועה כזאת לא היתה חריגה. בכל תאונה, שבה היו מעורבים יהודים וערבים, האמינו הקורבנות שהאשם פעל מתוך מניעים לאומיים. כך קרה שנה לפני כן, כאשר נהג ערבי של מונית דרס כשכם חיילים שהיו כסוור. איש לא יידע לעולם אם הנהג פעל מתוך שגגה או מתוך כוונה, כי מפקד הסוור הטיל עליו עונש-מוות לאלתר, וכיצע את פסקהרין בו במקום. הוא ירה בו. בסוף תשמ"ח מת אחד החיילים שנפגעו בתאונה זו, אחרי ששכב שנה וחצי בלא-הכרה.

הערבים האמינו כי נהג הסמי-טריילר הרג ככוונה, כדי לנקום את ניקמת הסוחר היהודי שנהרג בעזה לפני כן. אחרי פרשת המתנחל שהרג את התלמידה, זה נראה כמעט מובן-מאליו.

צעירים פלסטיניים בקלקיליה: התבערה שהתחילה בעזה פשטה מיד אל הגדה

* הכתיב הוכן הוא אנתפאזה.